

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ  
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**Кафедра правового забезпечення підприємницької діяльності та  
фінансової безпеки  
Факультет № 6**

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ  
ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності та охорона праці»  
обов'язкових компонент  
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

**081 Право (правозастосування)**

**Харків 2023**

**ЗАТВЕРДЖЕНО**

Науково-методичною радою  
Харківського національного  
університету внутрішніх справ  
Протокол від 30.08.2023 № 7

**СХВАЛЕНО**

Вченою радою факультету № 6  
Протокол від 25.08.2023 № 7

**ПОГОДЖЕНО**

Секцією Науково-методичної ради  
ХНУВС з юридичних дисциплін  
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри правового забезпечення підприємницької діяльності та фінансової безпеки протокол від 25.08.2023 № 7

**Розробники:**

1. доцент, доцент кафедри правового забезпечення господарської діяльності, к.ю.н., доцент Ананьєва Євгенія Андріївна

**Рецензенти:**

1. професор кафедри трудового та господарського права ХНУВС, д.ю.н., старший науковий співробітник Є.Ю. Подорожній  
2. завідувачка кафедри трудового, аграрного, екологічного права та соціального захисту населення Харківського університету к.ю.н., доцент Т.І. Чавикіна

# 1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер розділу	Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
		Всього	з них:					
			лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
1.	ТЕМА № 1. Безпека життєдіяльності як елемент безпекознавства	8	2	2			4	
	ТЕМА № 2 Негативний вплив факторів системи “людина - середовище” на безпеку людини.	6	2	2			2	
	ТЕМА № 3 Небезпеки, наслідки їх реалізації та впливів на життєдіяльність людини.	8	2	2			4	
	ТЕМА № 4 Основні небезпеки 21-го сторіччя.	8	2	2			4	
	ТЕМА № 5 Управління безпекою життєдіяльності.	6		2			4	
	Всього за розділом:	36	8	10	-	-	18	
	2.	ТЕМА № 6 Охорона праці як нормативна дисципліна.	8	2	2			4
ТЕМА № 7 Правові та організаційні питання охорони праці.		8	2	2			4	
ТЕМА № 8 Управління охороною праці на виробництві.		8	2	2			4	
ТЕМА № 9 Економічні методи управління охороною праці.		7	1	2			4	
ТЕМА № 10 Виробничий травматизм, професійні захворювання, аварії, їх розслідування та облік.		5	1	2			4	
ТЕМА № 11 Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії.		8		2			6	
ТЕМА № 12 Основи технічної безпеки.		8		2			6	
Всього за розділом:		54	8	14		-	32	
Всього за навчальною дисципліною:		90	16	24		-	50	Залік

**1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами**  
**(заочна форма навчання)**

Номер розділу	Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
		Всього	з них:					
			лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
1.	ТЕМА № 1. Безпека життєдіяльності як елемент безпекознавства		2				6	
	ТЕМА № 2 Негативний вплив факторів системи “людина - середовище” на безпеку людини.						6	
	ТЕМА № 3 Небезпеки, наслідки їх реалізації та впливів на життєдіяльність людини.		2	2			6	
	ТЕМА № 4 Основні небезпеки 21-го сторіччя.						6	
	ТЕМА № 5 Управління безпекою життєдіяльності.						6	
	Всього за розділом:	36	4	2			30	
	2.	ТЕМА № 6 Охорона праці як нормативна дисципліна.		2	2			8
ТЕМА № 7 Правові та організаційні питання охорони праці.							7	
ТЕМА № 8 Управління охороною праці на виробництві.							7	
ТЕМА № 9 Економічні методи управління охороною праці.							7	
ТЕМА № 10 Виробничий травматизм, професійні захворювання, аварії, їх розслідування та облік.							7	
ТЕМА № 11 Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії.							7	
ТЕМА № 12 «Основи технічної безпеки».							7	
Всього за розділом:		54	2	2			50	
Всього за навчальною дисципліною:		90	6	4			80	Залік

## **2. Методичні вказівки до семінарських занять**

**Тема №1:** Безпека життєдіяльності як елемент безпекознавства

**Семінарське заняття:** Безпека життєдіяльності як елемент безпекознавства

Навчальна мета заняття: Ознайомити студентів з безпекознавством, визначити основні терміни. Встановити принципи безпекоцентризму. Окреслити наукові засади безпеки життєдіяльності.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 2 години.

### **Навчальні питання:**

1. Безпекознавство, поняття, основні терміни.
2. Принципи безпекоцентризму.
3. Система безпеки та її якості: системність, функціональна цілісність, самоорганізація.
4. Наукові засади безпеки життєдіяльності.
5. Безпека життєдіяльності як галузь знань та навчальна дисципліна.
6. Предмет та завдання навчальної дисципліни.

### **Методичні вказівки до кожного навчального питання теми**

**I.** Проведення попереднього контролю теоретичних знань, практичних умінь і навичок студентів.

**II.** Порядок проведення основної частини заняття: постановка загальної проблеми та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань різної складності з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань.

**III.** Порядок проведення заключної частини заняття.

Здійснити перевірку і оцінювання виконаних завдань. Підвести підсумок практичного заняття звернувши увагу на основні помилки при його виконанні.

### **Додаткові питання:**

1. Історія розвитку безпеки життєдіяльності людини.

### **Теми для рефератів, які відповідають темі заняття.**

1. Сучасний стан безпеки життєдіяльності.
2. Теоретичні основи БЖД.

### **Література**

1. Безпека життєдіяльності та охорона праці: підручник. - Харків: ХНУВС, 2021.–308 с. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/064659a3-311c-4355-b1c4-47647cc9038c/content>
2. Система безпеки життєдіяльності людини: монографія/ Сркупенко В.В., Бандурка О.М. та ін. – Харків: Факт, 2023. – 308с.

## **Тема №2: Негативний вплив факторів системи “людина - середовище” на безпеку людини.**

**Семінарське заняття:** Негативний вплив факторів системи “людина - середовище” на безпеку людини.

Навчальна мета заняття: Ознайомити студентів з екологічними засадами життєдіяльності людини у навколишньому середовищі. Основними факторами навколишнього середовища, що становлять небезпеку для життєдіяльності людини. Характеристику Фізичних, механічних, біологічних факторів які становлять небезпеку.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 0 години;

### **Навчальні питання:**

1. Складові елементи системи “Людина – навколишнє середовище” та їх характеристика.
2. Сучасні проблеми екологічної безпеки людини.
3. Основні негативні фактори навколишнього середовища, що загрожують життєдіяльності людини. Їх класифікація та характеристика їх негативної дії.
4. Загальна характеристика фізичних, механічних, термічних та електромагнітних факторів навколишнього середовища.
5. Характеристика радіаційного фактору навколишнього середовища.
6. Характеристика хімічних факторів небезпеки.
7. Характеристика впливу та наслідки дії на людину біологічних факторів небезпек.

### **Методичні вказівки до кожного навчального питання теми**

**I.** Проведення попереднього контролю теоретичних знань, практичних умінь і навичок студентів.

**II.** Порядок проведення основної частини заняття: постановка загальної проблеми та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань різної складності з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань.

**III.** Порядок проведення заключної частини заняття.

Здійснити перевірку і оцінювання виконаних завдань. Підвести підсумок практичного заняття звернувши увагу на основні помилки при його виконанні.

### **Додаткові питання:**

1. Принципи і норми радіаційної безпеки.
2. Загальні механізми токсичної дії отруйних речовин.

### **Теми для рефератів, які відповідають темі заняття.**

1. Взаємодія людини з середовищем її мешкання.
2. Принципи терапії отруєнь.

3. Характеристика впливу та наслідків дії на людину психофізіологічних факторів небезпек.

### **Література:**

1. Безпека життєдіяльності та охорона праці: підручник. - Харків: ХНУВС, 2021.–308 с. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/064659a3-311c-4355-b1c4-47647cc9038c/content>
2. Система безпеки життєдіяльності людини: монографія/ Сркупенко В.В., Бандурка О.М. та ін. – Харків: Факт, 2023. – 308с.

### **Тема №3: Небезпеки, наслідки їх реалізації та впливів на життєдіяльність людини.**

**Семінарське заняття:** Небезпеки, наслідки їх реалізації та впливів на життєдіяльність людини контролю.

Навчальна мета заняття: Ознайомити студентів з небезпеками, їх класифікацією, та надзвичайною ситуацією, як наслідком небезпеки.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 2 години.

### **Навчальні питання:**

1. Характеристика і класифікація небезпек.
2. Ризик – орієнтований підхід в управлінні безпекою.
3. Характеристика природних безпек.
4. Характеристика техногенних аварій і катастроф.
5. Характеристика соціально-політичних безпек.
6. Надзвичайні ситуації, їх ознаки та джерела виникнення.

### **Методичні вказівки до кожного навчального питання теми**

**I.** Проведення попереднього контролю теоретичних знань, практичних умінь і навичок студентів.

**II.** Порядок проведення основної частини заняття: постановка загальної проблеми та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань різної складності з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань.

**III.** Порядок проведення заключної частини заняття.

Здійснити перевірку і оцінювання виконаних завдань. Підвести підсумок практичного заняття звернувши увагу на основні помилки при його виконанні.

### **Додаткові питання:**

1. Наслідки аварій і катастроф на радіаційнонебезпечних об'єктах.
2. Основні прояви тероризму.

### **Теми для рефератів, які відповідають темі заняття.**

1. Кількісна і якісна оцінка небезпек.

## 2. Причини виникнення природних небезпек.

### Література:

1. Безпека життєдіяльності та охорона праці: підручник. - Харків: ХНУВС, 2021.—308 с. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/064659a3-311c-4355-b1c4-47647cc9038c/content>
2. Система безпеки життєдіяльності людини: монографія/ Сркупенко В.В., Бандурка О.М. та ін. – Харків: Факт, 2023. – 308с.

### Тема № 4: Основні небезпеки 21-го сторіччя.

#### Семінарське заняття: Основні небезпеки 21-го сторіччя.

Навчальна мета заняття: Ознайомити студентів з основними небезпеками які постали у 21 сторіччі.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 0 години.

#### Навчальні питання:

1. Сучасна проблема старіння та її значення для людства.
2. Вітаукт, здатність організму довгостроково підтримувати адаптацію.
3. Актуальність боротьби з алкоголізмом.
4. Наркотики, їх різновиди, наркоманія.
5. Історія виникнення СНІДу та сучасний стан.

#### *Методичні вказівки до кожного навчального питання теми*

**I.** Проведення попереднього контролю теоретичних знань, практичних умінь і навичок студентів.

**II.** Порядок проведення основної частини заняття: постановка загальної проблеми та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань різної складності з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань.

**III.** Порядок проведення заключної частини заняття.

Здійснити перевірку і оцінювання виконаних завдань. Підвести підсумок практичного заняття звернув увагу на основні помилки при його виконанні.

#### *Додаткові питання:*

1. Психологічний і соціальний вплив на старіння.
2. Шкідливість уживання алкоголю. Стадії та форми сп'яніння й алкоголізму, хронічне отруєння етиловим спиртом.

#### *Теми для рефератів, які відповідають темі заняття.*

1. Середня тривалість життя людини, процес старіння людини та старість.
2. Поширення наркотиків в організмі людини. Виведення наркотиків з організму людини. Психологія людини, яка вживає наркотики.

### 3. ВІЛ та СНІД В Україні.

#### **Література:**

1. Безпека життєдіяльності та охорона праці: підручник. - Харків: ХНУВС, 2021.—308 с. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/064659a3-311c-4355-b1c4-47647cc9038c/content>
2. Система безпеки життєдіяльності людини: монографія/ Сркупенко В.В., Бандурка О.М. та ін. – Харків: Факт, 2023. – 308с.

#### **Тема №5: Управління безпекою життєдіяльності.**

##### **Семінарське заняття: Управління безпекою життєдіяльності.**

Навчальна мета заняття: Визначити нормативно-правову базу безпеки життєдіяльності.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 0 години;

#### **Навчальні питання:**

1. Нормативно-правова основа безпеки життєдіяльності.
2. Сучасна нормативно-правова база безпеки життєдіяльності в Україні.
3. Конституція України як основний закон безпеки життєдіяльності.
4. Основні статті конституції України які становлять основу безпеки життєдіяльності.
5. Кодекс цивільного захисту України, зміст та основні розділи.
6. Рівні управління безпекою життєдіяльності.

#### **Методичні вказівки до кожного навчального питання теми**

**I.** Проведення попереднього контролю теоретичних знань, практичних умінь і навичок студентів.

**II.** Порядок проведення основної частини заняття: постановка загальної проблеми та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань різної складності з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань.

**III.** Порядок проведення заключної частини заняття.

Здійснити перевірку і оцінювання виконаних завдань. Підвести підсумок практичного заняття звернувши увагу на основні помилки при його виконанні.

#### **Додаткові питання:**

1. Категоризування нормативно-правової бази.
2. Основні закони, правила та інші документи з безпеки життєдіяльності.

#### **Теми для рефератів, які відповідають темі заняття.**

1. Концепція розвитку безпеки життєдіяльності.
2. Культура, декларація про безпеку.

**Література:**

1. Безпека життєдіяльності та охорона праці: підручник. - Харків: ХНУВС, 2021.–308 с. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/064659a3-311c-4355-b1c4-47647cc9038c/content>
2. Система безпеки життєдіяльності людини: монографія/ Сркупенко В.В., Бандурка О.М. та ін. – Харків: Факт, 2023. – 308с.

**Тема № 6: Охорона праці як нормативна дисципліна.****Семінарське заняття: Охорона праці як нормативна дисципліна.**

Навчальна мета заняття: Ознайомити студентів із структурою та задачами дисципліни «Охорона праці».

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 2 години;

**Навчальні питання:**

1. Охорона праці, її предмет, об'єкт, методологічні основи.
2. Економічне та соціальне значення охорони праці.
3. Зв'язок охорони праці з іншими дисциплінами.
4. Невиробничий травматизм.
5. Основні поняття в галузі охорони праці.

***Методичні вказівки до кожного навчального питання теми***

**I.** Проведення попереднього контролю теоретичних знань, практичних умінь і навичок студентів.

**II.** Порядок проведення основної частини заняття: постановка загальної проблеми та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань різної складності з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань.

**III.** Порядок проведення заключної частини заняття.

Здійснити перевірку і оцінювання виконаних завдань. Підвести підсумок практичного заняття звернувши увагу на основні помилки при його виконанні.

***Додаткові питання:***

1. Основні етапи розвитку вчення про охорону праці.

***Теми для рефератів, які відповідають темі заняття.***

1. Стан охорони праці, виробничого травматизму і професійної захворюваності в Україні та інших державах.
2. Основні принципи державної політики України в галузі охорони праці.

**Література:**

1. Житецький В.Ц. Основи охорони праці.- Л.: Афіша, 2002.
2. Охорона праці/ Під ред. В.П. Кучерявого.- Л.: Оріяна – нова, 2007.

## **Тема №7: Правові та організаційні питання охорони праці.**

**Семінарське заняття:** Правові та організаційні питання охорони праці.

Навчальна мета заняття: Розглянути законодачу базу з охорони праці, нормативні акти з охорони праці, організаційні питання з охорони праці.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 0 години;

### **Навчальні питання:**

1. Законодавча база з охорони праці в Україні та міжнародні нормативно-правові акти з охорони праці.
2. Права працівників при укладанні трудових договорів щодо охорони праці. Обов'язки роботодавця щодо створення безпечних і нешкідливих умов праці та обов'язки працівника за трудовим договором.
3. Тривалість робочого часу на підприємстві, тривалість відпочинку. Право працівників на пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці.
4. Особливості охорони праці жінок.
5. Нормативні акти з охорони праці.
6. Поняття управління охороною праці. Державне управління охороною праці.

### **Методичні вказівки до кожного навчального питання теми**

**I.** Проведення попереднього контролю теоретичних знань, практичних умінь і навичок студентів.

**II.** Порядок проведення основної частини заняття: постановка загальної проблеми та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань різної складності з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань.

**III.** Порядок проведення заключної частини заняття.

Здійснити перевірку і оцінювання виконаних завдань. Підвести підсумок практичного заняття звернувши увагу на основні помилки при його виконанні.

### **Додаткові питання:**

1. Гарантії прав та охорона праці.
2. Особливості охорони праці неповнолітніх.

### **Теми для рефератів, які відповідають темі заняття.**

1. Охорона праці інвалідів.
2. Відповідальність за порушення вимог щодо охорони праці.

### **Література:**

1. Безпека життєдіяльності та охорона праці: підручник. - Харків: ХНУВС, 2021.–308 с.  
<https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/064659a3-311c-4355-b1c4-47647cc9038c/content>

2. Система безпеки життєдіяльності людини: монографія/ Сркупенко В.В., Бандурка О.М. та ін. – Харків: Факт, 2023. – 308с.
- 3.

### **Тема № 8: Управління охороною праці на виробництві.**

**Семінарське заняття:** Управління охороною праці на виробництві.

Навчальна мета заняття: Ознайомити студентів із структурою та задачами управління охороною праці на виробництві.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 0 години.

#### **Навчальні питання:**

1. Система управління охороною праці на виробництві.
2. Задачі управління охороною праці.
3. Методи управління в системі управління охороною праці.
4. Управління охороною праці на підприємстві.
5. Навчання та інструктажі з питань охорони праці.

#### **Методичні вказівки до кожного навчального питання теми**

**I.** Проведення попереднього контролю теоретичних знань, практичних умінь і навичок студентів.

**II.** Порядок проведення основної частини заняття: постановка загальної проблеми та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань різної складності з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань.

**III.** Порядок проведення заключної частини заняття.

Здійснити перевірку і оцінювання виконаних завдань. Підвести підсумок практичного заняття звернувши увагу на основні помилки при його виконанні.

#### **Додаткові питання:**

1. Планування робіт з охорони праці та контроль за її безпекою.
2. Основні функції служби охорони праці на підприємстві

#### **Теми для рефератів, які відповідають темі заняття.**

1. Повноваження служби охорони праці на підприємстві.
2. Комісія з питань охорони праці.

#### **Література:**

1. Безпека життєдіяльності та охорона праці: підручник. - Харків: ХНУВС, 2021.–308 с. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/064659a3-311c-4355-b1c4-47647cc9038c/content>
2. Система безпеки життєдіяльності людини: монографія/ Сркупенко В.В., Бандурка О.М. та ін. – Харків: Факт, 2023. – 308с.

### **Тема № 9: Економічні методи управління охороною праці.**

**Семінарське заняття:** Економічні методи управління охороною праці.

Навчальна мета заняття: Ознайомити студентів з основними економічними методами управління охороною праці.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 0 години.

**Навчальні питання:**

1. Фінансування охорони праці.
2. Значення Закону України “Про охорону праці” у стимулюванні працівників.
3. Відшкодування підприємствам і громадянам збитків, завданої порушення вимог щодо охорони праці.
4. Відшкодування громадянам моральної шкоди завданої порушенням вимог щодо охорони праці.

**Методичні вказівки до кожного навчального питання теми**

**I.** Проведення попереднього контролю теоретичних знань, практичних умінь і навичок студентів.

**II.** Порядок проведення основної частини заняття: постановка загальної проблеми та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань різної складності з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань.

**III.** Порядок проведення заключної частини заняття.

Здійснити перевірку і оцінювання виконаних завдань. Підвести підсумок практичного заняття звернувши увагу на основні помилки при його виконанні.

**Додаткові питання:**

1. Застосування матеріальних і моральних стимулів охорони праці.

**Теми для рефератів, які відповідають темі заняття.**

1. Система стимулювання охорони.

**Література:**

1. Безпека життєдіяльності та охорона праці: підручник. - Харків: ХНУВС, 2021.–308 с. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/064659a3-311c-4355-b1c4-47647cc9038c/content>
2. Система безпеки життєдіяльності людини: монографія/ Сркупенко В.В., Бандурка О.М. та ін. – Харків: Факт, 2023. – 308с.

**Тема № 10: Виробничий травматизм, професійні захворювання, аварії, їх розслідування та облік.**

**Семінарське заняття:** Виробничий травматизм, професійні захворювання, аварії, їх розслідування та облік.

Навчальна мета заняття: Ознайомити студентів з поняттям виробничого травматизму, професійних захворювань та з їх розслідуванням і обліком..

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 0 години.

#### **Навчальні питання:**

1. Основні групи причин виробничого травматизму і профзахворюваності.
2. Причини нещасних випадків та їх характеристика.
3. Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій.
4. Розслідування та облік нещасного випадку.
5. Розслідування та облік аварій. Категорії аварій.
6. Організаційні і технічні заходи захисту.

#### ***Методичні вказівки до кожного навчального питання теми***

**I.** Проведення попереднього контролю теоретичних знань, практичних умінь і навичок студентів.

**II.** Порядок проведення основної частини заняття: постановка загальної проблеми та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань різної складності з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань.

**III.** Порядок проведення заключної частини заняття.

Здійснити перевірку і оцінювання виконаних завдань. Підвести підсумок практичного заняття звернувши увагу на основні помилки при його виконанні.

#### ***Додаткові питання:***

1. Комісія з питань розслідування нещасних випадків на виробництві.
2. Нещасні випадки які не відносяться до виробничих трав.

#### ***Теми для рефератів, які відповідають темі заняття.***

1. Дії керівника після отримання повідомлення про нещасний випадок.
2. Спеціальне розслідування нещасних випадків.
3. Колективні та індивідуальні засоби захисту від дії небезпечних і шкідливих факторів виробничого середовища.

#### **Література:**

1. Безпека життєдіяльності та охорона праці: підручник. - Харків: ХНУВС, 2021.–308 с. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/064659a3-311c-4355-b1c4-47647cc9038c/content>
2. Система безпеки життєдіяльності людини: монографія/ Сркупенко В.В., Бандурка О.М. та ін. – Харків: Факт, 2023. – 308с.

## **Тема № 11: Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії.**

**Практичне заняття:** Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Факторами трудової діяльності. Засобами захисту людини.

Навчальна мета заняття: Ознайомити студентів з основами фізіології праці.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 0 години.

### **Навчальні питання:**

1. Фізіологічні основи праці.
2. Характеристика основних форм діяльності людини.
3. Поняття та основні завдання гігієни праці та виробничої санітарії.
4. Фактори трудової діяльності та умови праці.
5. Засоби захисту людини від шкідливих речовин.

### **Методичні вказівки до кожного навчального питання теми**

**I.** Проведення попереднього контролю теоретичних знань, практичних умінь і навичок студентів.

**II.** Порядок проведення основної частини заняття: постановка загальної проблеми та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань різної складності з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань.

**III.** Порядок проведення заключної частини заняття.

Здійснити перевірку і оцінювання виконаних завдань. Підвести підсумок практичного заняття звернувши увагу на основні помилки при його виконанні.

### **Додаткові питання:**

1. Працездатність людини.
2. Монотонія й гіпокінезія, їх вплив на психофізіологічні стани людини.
3. Стонлення, його причини та психофізіологічні механізми.

### **Теми для рефератів, які відповідають темі заняття.**

1. Перевтома, її механізми, ступені розвитку та профілактика.
2. Мікроклімат виробничого середовища та його значення для здоров'я і працездатності людини.
3. Режим праці і жорсткість погоди.
4. Вентиляція виробничих приміщень.
5. Освітлення виробничих приміщень.

### **Література:**

1. Безпека життєдіяльності та охорона праці: підручник. - Харків: ХНУВС, 2021.—308 с. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/064659a3-311c-4355-b1c4-47647cc9038c/content>
2. Система безпеки життєдіяльності людини: монографія/ Сркупенко В.В., Бандурка О.М. та ін. – Харків: Факт, 2023. – 308с.

**Тема № 12: Основи технічної безпеки.****Семінарське заняття: Основи технічної безпеки.**

Навчальна мета заняття: Ознайомити студентів з основами технічної безпеки охорони праці.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 0 години.

**Навчальні питання:**

1. Поняття та об'єкти аналізу технічної безпеки.
2. Безпека виробничого устаткування.
3. Технічні засоби безпеки, їх класифікація та вимоги до них.
4. Електробезпека.
5. Класифікація приміщень за рівнем електробезпек.

**Методичні вказівки до кожного навчального питання теми**

**I.** Проведення попереднього контролю теоретичних знань, практичних умінь і навичок студентів.

**II.** Порядок проведення основної частини заняття: постановка загальної проблеми та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань різної складності з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань.

**III.** Порядок проведення заключної частини заняття.

Здійснити перевірку і оцінювання виконаних завдань. Підвести підсумок практичного заняття звернувши увагу на основні помилки при його виконанні.

**Додаткові питання:**

1. Ергономіка та її значення для охорони праці.
2. Безпека виробничих процесів.

**Теми для рефератів, які відповідають темі заняття.**

1. Об'єктивні та суб'єктивні технічні засоби безпеки.
2. Небезпечне ураження людини електричним струмом. Засоби електробезпеки.

**Література:**

1. Безпека життєдіяльності та охорона праці: підручник. - Харків: ХНУВС, 2021.–308 с. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/064659a3-311c-4355-b1c4-47647cc9038c/content>
2. Система безпеки життєдіяльності людини: монографія/ Сркупенко В.В., Бандурка О.М. та ін. – Харків: Факт, 2023. – 308с.

**3. Рекомендована література, інформаційні ресурси в Інтернеті**

### Основна

3. Безпека життєдіяльності та охорона праці: підручник. - Харків: ХНУВС, 2021.–308 с. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/064659a3-311c-4355-b1c4-47647cc9038c/content>
4. Система безпеки життєдіяльності людини: монографія/ Сркупенко В.В., Бандурка О.М. та ін. – Харків: Факт, 2023. – 308с.
5. Стищенко Т.Є., Пронюк Г.В., Сердюк Н.М., Хондак І.І. «Безпека життєдіяльності»: навч. посібник / Т.Є Стищенко, Г.В. Пронюк, Н.М. Сердюк, І.І. Хондак. – Харків: ХНУРЕ, 2018. – 336  
[https://os.nure.ua/wpcontent/uploads/2019/05/posibnik-bgd\\_2018\\_p.1.pdf](https://os.nure.ua/wpcontent/uploads/2019/05/posibnik-bgd_2018_p.1.pdf)
6. Желібо Є.П., Сагайдак І.С. Безпека життєдіяльності: навч. посіб. Унт державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2020. 256 с. <http://xn--e1ajqk.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/12/ZHelibo-Bezpeka-ZHitt-diyalnosti-2008.pdf>
7. Зацарний В.В., Зеркалов Д.В., Землянська О.В. Безпека життєдіяльності. навч. посібник. К.: «Основа». 2015. 326 с. <http://opcb.kpi.ua/wp-content/uploads/2012/01/Безпека-життєдіяльності.pdf>
8. Зеркалов Д.В. Охорона праці в галузі: навчальний посібник. К.: Основа, 2011. 551 с. <http://xn--e1ajqk.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/12/D-V-Zerkalov-Ohorona-praczi-2011.pdf>
9. Кіт Л.Я., Наливайко Н.В. Основи рятування і збереження життя людини, яка перебуває у невідкладному стані Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 132 с. [https://lnu.edu.ua/life-safety/wp-content/uploads/2020/11/Book\\_Kit\\_FirstAid\\_2020.pdf](https://lnu.edu.ua/life-safety/wp-content/uploads/2020/11/Book_Kit_FirstAid_2020.pdf)
10. Охорона праці в галузі юриспруденції. За ред. П.Д. Пилипенка. К.: Ін Юре, 2013.  
<https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/149252/CD910.pdf?sequence=1>
11. Трудове право України: навч. посіб. / кол. авторів; за ред. Кучера В.О. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 598 с.  
<http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/451>
12. Іншин М.І., Костюк В.Л. Трудове право України: підручник К.: ЦУЛ, 2020. 472 с.  
[https://shron1.chtyvo.org.ua/Vyshnovetska\\_Svitlana/Trudove\\_pravo\\_Ukrainy.pdf](https://shron1.chtyvo.org.ua/Vyshnovetska_Svitlana/Trudove_pravo_Ukrainy.pdf)
13. Яковлев О. А. Фундаментальні проблеми правового регулювання умов праці і встановлення гарантій для працівників: монографія. Харків: Право, 2019. 456 с. <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/ef956b2d-d52b-4c7d-99bb-48ed8d5553bb/content>
14. Яремко З.М., Тимошук С.В., Писаревська С.В., Стельмахович О.Б. Охорона праці : навч. посібник за ред. проф. З.М. Яремка. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 430 с. [https://www.lnu.edu.ua/life-safety/wp-content/uploads/2017/03/Book\\_OP\\_Yaremkо\\_2010\\_Introduction.pdf](https://www.lnu.edu.ua/life-safety/wp-content/uploads/2017/03/Book_OP_Yaremkо_2010_Introduction.pdf)

15. Пістун І. П. Безпека життєдіяльності : Навч. посібник / І. П. Пістун. – Суми : Університетська книга, 2011. – 301с.  
<http://eprints.kname.edu.ua/21375/1/Пр.гот..pdf>
16. Безпека життєдіяльності : нормативні документи для навчальних закладів. – 4-те вид., допов. і перероб. – К. : Основа, 2015. – 1024 с.  
<https://core.ac.uk/download/pdf/73901868.pdf>

#### **Нормативно-правові акти:**

17. Конституція України : від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
18. Кодекс цивільного захисту від 02.04.2020 // Відомості Верховної Ради України. №34-35. Ст. 458. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>
19. Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями від 24 березня. 2004 р. № 368 // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 368. – Ст. 11. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/368-2004-п>
20. Про затвердження положення про єдину державну систему цивільного захисту від 9 січня. 2014 р. № 1065-2019-п // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 11. – Ст. 51. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-п>
21. Про затвердження Типового положення про державну надзвичайну протиепідемічну комісію при Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласній, Київській та Севастопольській міській, районній державній адміністрації від 11 жовт. 2002 р. № 1501-2002-п // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 1501. – Ст. 11. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1501-2002-п>
22. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 1971. - №50. – ст. 375 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
23. Про охорону праці від 14.10.1992 від 2695-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - №49. – ст. 669 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>
24. Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві від 17 квітня 2019 № 337-2019-п // Відомості Верховної Ради України. – 2019. - №337. – ст. 143 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-п>
25. Про охорону навколишнього природного середовища від 126.09.91 № 1268-XI // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - №41. – ст. 546 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>

#### **Додаткова**

26. Азаров С.І., Сидоренко В.Л., Єременко С.А., Пруський А.В. Методичні засади пожежного аудиту вибухопожежонебезпечних об'єктів. Науковий

- вісник: Цивільний захист та пожежна безпека. 2020. No 2(10). С. 3-14.  
<https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/9854/1/5-13-PB.pdf>
27. Волошина С.М. Поняття безпеки й гігієни праці. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. Серія ПРАВО. Вип. 35. Ч. I. Т. 2. С. 48-51. [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis\\_nbuv/cgiirbis\\_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP\\_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=nvuzhpr\\_2015\\_35\(1.2\)\\_13](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=nvuzhpr_2015_35(1.2)_13)
  28. Кисель А. Правове регулювання охорони праці неповнолітніх. Підприємство, господарство і право. 2019. No 10. С. 73-78. <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/10/13.pdf>
  29. Корецький Ю.О. Механізми державного регулювання екологічної безпеки в надзвичайних ситуаціях. Державне управління та місцеве самоврядування. 2020. Вип. 1(44). С. 44-51.  
<https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/dec/25915/11.pdf>
  30. Литвин А.Ф. Пріоритетні шляхи вдосконалення умов охорони праці власником на підприємстві. Молодий вчений. 2018. No 10. С. 281-284  
[http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis\\_nbuv/cgiirbis\\_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP\\_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=molv\\_2018\\_10\(1\)\\_69](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=molv_2018_10(1)_69)
  31. Рогуля А. Реалізація державної політики у сфері безпеки життєдіяльності на рівні територіальних громад. Державне управління та місцеве самоврядування. 2018. No3(38). С. 157-63. [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis\\_nbuv/cgiirbis\\_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP\\_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=ipd\\_2017\\_2\\_20](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=ipd_2017_2_20)
  32. Розслідування нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві: Навч. посібник. В.Л. Филипчук, К.Н. Ткачук, О.С. Печніков, О.С. Шаталов, Д.В. Зеркалов, О.М. Кухнюк. К: Основа, 2016. 304 с.  
<https://core.ac.uk/download/pdf/297138948.pdf>
  33. Яковлєв О.А. Принципи державної політики в галузі охорони праці: погляд правника. Право та інновації. 2017. No 2. С. 75-80. [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis\\_nbuv/cgiirbis\\_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP\\_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=apir\\_2017\\_2\\_12](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=apir_2017_2_12)
  34. Р.М.Івах, Я.І.Бедрій, Б.О.Білінський, М.М.Козяр Основи охорони праці. Навчальний посібник. 4-те видання, перероблене і доповнене. Київ Кондор 2010 [http://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2021/Ivah\\_2010\\_464.pdf](http://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2021/Ivah_2010_464.pdf)

### Інформаційні ресурси

1. Офіційне інтернет-представництво Президента України  
<http://www.president.gov.ua/>.

2. Верховна Рада України <http://www.rada.kiev.ua> .
3. Кабінет Міністрів України <http://www.kmu.gov.ua/>.
4. Міністерство екології та природних ресурсів України <http://www.menr.gov.ua/>.
5. Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи <http://www.mns.gov.ua/>.
6. Рада національної безпеки і оборони України <http://www.rainbow.gov.ua/>.
7. Постійне представництво України при ООН <http://www.uamission.org/>.
8. Північноатлантичний альянс НАТО) <http://www.nato.int/>.
9. Новини про поточні події у світі, в т. ч. про надзвичайні ситуації <http://www.100top.ru/news/> російською мовою).
10. Сайт, присвячений землетрусам та сейсмічному районуванню території <http://www.scgis.ru/russian/>.
11. Сайт, присвячений надзвичайним ситуаціям природного характеру <http://chronicl.chat.ru/>.
12. Офіційний сайт Американського вулканологічного товариства <http://vulcan.wr.usgs.gov/> англійською мовою).
13. Український інститут досліджень навколишнього середовища і ресурсів при Раді національної безпеки і оборони України <http://www.erriu.ukrtel.net/index.htm>.
14. <http://www.dnop.kiev.ua> - Офіційний сайт Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду Держгірпромнагляду).
15. <http://www.social.org.ua> - Офіційний сайт Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України.
16. <http://www.iacis.ru> - Официальный сайт Межпарламентской Ассамблеи государств-участников Содружества Независимых Государств МПА СНГ).
17. <http://base.safework.ru/iloenc> - Энциклопедия по охране и безопасности труда МОТ.
18. <http://base.safework.ru/safework> - Библиотека безопасного труда МОТ.
19. <http://www.nau.ua> - Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України НАУ»).
20. <http://www.budinfo.com.ua> - Портал «Украина строительная: строительные компании Украины, строительные стандарты: ДБН ГОСТ ДСТУ».